

Bernáth László

Zárójelentés a PD131998-as projektről

A kutatásom három éve a libertariánus szabad akarat metafizikájára, ismeretelméletére és etikájára fókuszált, mivel már korábbi kutatásaim fényében is az tűnt a legplauzibilisebb álláspontnak, hogy a morális felelősség metafizikai forrása nem lehet más, mint ez a fajta libertariánus szabadság (lásd Bernáth 2019). E libertariánus szabad akarat abban áll, hogy a cselekvő olykor képes olyan döntéseket hozni, ahol metafizikailag egyformán nyitott egynél több döntési alternatíva, miközben a cselekvő közvetlen és a véletlenszerűséget kizáró kontrollt gyakorol afelett, hogy melyik döntési alternatíva megvalósítására irányul a döntés nyomán az akarata. E három éves kutatási program során igyekeztem válaszolni a libertariánus értelemben vett szabad akarat ellen felhozott legismertebb és legerősebb metafizikai, episztemológiai és etikai természetű ellenvetésekre, illetve kísérletet tettem a libertariánus szabad akarat episztemológiájának és etikájának kidolgozására. Kutatási eredményeimet kilenc nemzetközi, angol nyelvű tanulmányban publikáltam/fogom publikálni (két nemzetközi tanulmány még megjelenés előtt áll; a tíz tanulmány közül négy stabil Q1-es folyóiratban jelent meg/jelenik meg, három stabil Q2-es folyóiratban, illetve egy-egy hazai kiadású kötetben, valamint folyóiratban); továbbá nyolc magyar nyelvű tanulmányban (ebből hat magyar nyelvű folyóiratokban, kettő pedig különböző tanulmánykötetekben). Mindemellert kutatási eredményeim egyfajta – bár korántsem teljes – összefoglalásaként jelent meg „Létezik-e szabad akarat?” című monográfiám. Kutatásaim eredményeit tudományos előadásokon kívül ismeretterjesztő írásokban, előadásokban, vitaesteken, youtube-videókban és rádióadásokban is ismertettem. Egy tanulmánykötet, valamint három folyóirat-különszám szerkesztésében is részt vettem, melyek tematikája a kutatási programmal szorosan összefügg. A projekt két írását egy-egy nemzetközi és hazai díjjal is elismerték. A Paár Tamással közösen írt „Responsibility First: How to Resist Agnosticism about Moral Responsibility” című tanulmányunkért az „Oxford University Essay Competition for Central and Eastern European Perspectives on Science, Theology and

Philosophy” című esszépályázat első díját kaptuk meg, illetve a „Létezik-e szabad akarat?” című monográfia a Magyar Filozófiai Társaság Nívódíjában részesült.

Kutatásaim etikai, episztemológiai és metafizikai eredményei szorosan összekapcsolódnak. Amellett érveltem, hogy a moralitásnak három nagy modulból áll össze („Fizikalizmus, szabad akarat és moralitás”), és ennek megfelelően a moralitásnak is alapvetően három fogalma létezik („A morális felelősség fogalmai”). A moralitás különleges súlyáért – ami miatt minden egyéb normarendszertől megkülönböztethető, és ami miatt különleges normatív súlyra és filozófiai jelentőségre tesz szert – az a modul felel, amely a lelkiismeret és a kötelességeknek mint feltétlen felszólítások belső, személyes tapasztalatával függ össze, ezért a morális felelősségnek mint különleges súllyal és jelentőséggel rendelkező felelősségtípusnak a fogalma a feltétlen felszólítások és a belőlük fakadó erős kötelességek fogalmával kapcsolódik össze. A feltétlen felszólítások abban az értelemben feltétlenek, hogy normatív erejük nem függ attól, hogy milyen tárgyakra irányulnak motivációs állapotaink (vágyaink, céljaink, preferenciáink). A feltétlen felszólításokkal és figyelmen kívül nem hagyható erős kötelességekkel összefüggő morális felelősségfogalom egy kötelességközpontú fogalom: azok rendelkeznek ilyen morális felelősséggel valamilyen esemény bekövetkezéséért, akik elvben feltétlen felszólítás címzettjei lehetnek a szóban forgó esemény bekövetkezésének vagy elmaradásának elősegítésére vonatkozóan. Mivel azonban a feltétlen felszólítás fogalma egy olyan fenomenológiai fogalom (azért fenomenológiai fogalom, mert a feltétlen kötelesség fogalma a lelkiismeret tapasztalatával fonódik össze), amely implikálja azt, hogy csak az lehet feltétlen felszólítás címzettje, aki rendelkezik libertariánus szabad akarral, ezért a feltétlen felszólításokkal és az erős morális kötelezettségekkel való rendelkezés feltételeként szolgáló morális felelősségtípus magában foglalja a libertariánus szabad akarral való rendelkezést is („Létezik-e szabad akarat?”). Ez még akkor is így van, ha számos esemény vonatkozásában csak közvetett értelemben rendelkezünk libertariánus szabad akarral. Számos esemény vonatkozásában nem rendelkezünk közvetlen értelemben szabad akarral, de mégis morálisan felelősek lehetünk értük, mert valamilyen korábbi szabad döntés következménye az, hogy személyiségünk és/vagy a döntési szituációnk olyanná vált, hogy a jelenlegi döntés során csupán

egyetlen döntési alternatíva nyitott a releváns metafizikai értelemben, míg a többi nyitottsága csak kevésbé robusztus értelemben áll fenn.

Egy tanulmányomban („Defending libertarianism through rethinking responsibility for consequences”) részletesen kidolgoztam, hogy miként lehetséges az, hogy olykor szabad döntéseink olyan távoli következményeiért felelősek lehetünk, melyeket nem láttunk előre. Az alapötlet az – melyet már kidolgoztam, de nem libertariánus koncepcióktól kölcsönöztem –, hogy mindazokért az eseményekért morálisan felelősek lehetünk, melyek normál módon magyarázhatóak közvetlen értelemben véve szabad döntéseinkkel, azaz a szabad döntések úgy okozzák a későbbi eseményt, hogy közben a szabad döntés és a szóban forgó esemény ugyanazon indokból kifolyólag rendelkezik ugyanolyan pozitív vagy negatív morális értékkel. A döntések következményeiért viselt felelősség eme elméletét alátámasztja az a hibáztatás elmélet is, melyet valamivel korábban dolgoztam ki („Blame and Fault: Toward a New Conative Theory of Blame”). Ez az elmélet azt mondja ki, hogy csakis olyan eseményekért vagy állapotokért lehetünk hibáztathatóak, melyeknek valamilyen laza értelemben az okai vagyunk (akár úgy is, hogy egy esemény bekövetkezését szándékosan nem akadályoztuk meg vagy úgy, hogy bizonyos értelemben mi hozzuk létre saját döntéseinket, még ha szigorú értelemben egyesek ezt nem is tekintenék oksági relációnak). Ennek az elméletnek az alapján világossá válik, a hibáztatás mindig egyfajta oksági ítéletet foglal magában, és ez magyarázza, hogy miért olyan hangsúlyos a következményekért viselt felelősség esetében a cselekvő oksági szerepe, s ez az oksági szerep miért lehet olyan fontos, hogy akkor is hibáztathatunk másokat bizonyos következményekért, ha azokat nem láthatták előre. Mindezzel az egyik legkomolyabb ellenvetést a libertariánus szabad akarat etikai relevanciájával szemben sikerült kezelnem.

A morális felelősségnek a morális kötelességekkel összekötött fogalma megadja a kulcsot az episztemológiai problémák megoldásához is. Ha a morális felelősség fogalmát úgy definiáljuk, hogy akkor felelős valaki morálisan, ha teljesíti a feltételeit annak, hogy azoknak a feltétlen felszólításoknak és erős kötelességeknek a címzettje legyen, amelyeket semmiképpen sem szabad figyelmen kívül hagyni, abban az esetben az episztemikus kötelességek vagy nem rendelkeznek olyan súllyal, hogy muszáj legyen őket figyelembe venni, vagy implikálják az episztemikus kötelességek létezését. Ezért ha fenn szabad tartani a feltétlen felszólításokkal és az erős

kötelességekkel való rendelkezésbe vetett hitet, akkor fenn szabad tartan a morális felelősségbe vetett hitet is. Hiszen vagy figyelmen kívül hagyható az a kötelesség, hogy függesszük fel a morális felelősségbe vetett hitet, vagy a morális felelősségbe vetett hit feladására felszólító episztemikus kötelesség beláthatóan inkohereus és így valójában nem is létezik. Hiszen ekkor a figyelmen kívül nem hagyható rám vonatkozó episztemikus kötelesség arra szólít fel, hogy az ő létezésének feltételébe vetett hitet vessesem el, és így ne higgyek magának a rám vonatkozó episztemikus kötelességnek alétezésében sem (Responsibility First. How to Defend against Agnosticism about Moral Responsibility”).

Mivel azonban mindenképpen szabad hinni abban, hogy feltétlen felszólítások címzettje vagyok, ezért mindenképpen szabad hinni abban is, hogy morálisan felelős vagyok. Azért hihetek mindenképpen abban, hogy feltétlen felszólítások címzettje vagyok, mert vagy ugyanígy figyelmen kívül hagyható az a kötelesség, amely a feltétlen felszólításokba és az erős kötelességekbe vetett hit elvetésére szólít fel, vagy egy ilyen kötelesség inkohereus, mert arra szólít fel, hogy eme – a figyelmen kívül nem hagyható feltétlen felszólítások létezésébe vett hit elvetésére felszólító – kötelesség létezését is vessük el. Tehát nem lehetséges olyan szituáció, hogy kellő súlyú racionális episztemikus kritika érjen a feltétlen felszólításokba vetett hit fenntartása miatt, így e hit fenntartására episztemikusan jogosult vagyok. És ha a morális felelősséget úgy definiáljuk, mint amivel valaki akkor rendelkezik, ha minden feltételt teljesít ahhoz, hogy erős kötelességek és feltétlen felszólítások birtokosa legyen, akkor az is belátható, hogy a morális felelősségbe vetett hit fenntartására ugyanúgy episztemikus jogosultságot élvezünk („Létezik-e szabad akarat?; „Fizikalizmus, szabad akarat és moralitás”).

Ha azonban a figyelmen kívül nem hagyható erős kötelességekkel való rendelkezés feltétele a morális felelősséggel való rendelkezés, és az ilyen kötelességközpontú morális felelősség magában foglalja a libertariánus szabad akaratral való rendelkezést is, akkor éppen úgy episztemikusan jogosultak vagyunk a libertariánus szabad akaratba vetett hit fenntartására, mint a figyelmen kívül nem hagyható erős kötelességek fenntartására. Két erős érv is van amellet, hogy a feltétlen felszólításokkal és erős kötelességekkel való rendelkezés feltétele a libertariánus szabad akarat. Az egyik, hogy a feltétlen felszólítások belső, fenomenológiai tapasztalata együtt jár a szabad akarat fenomenológiai tapasztalatával. A másik pedig, hogy a feltétlen

felszólításoknak nem lenne értelmük, ha akaratunk nem lenne libertariánus értelemben szabad, mivel ebben az esetben csak azoknak lenne értelmük, amelyek megfelelően illeszkednek motivációs állapotaink tárgyaihoz (vágyaink, céljaink, preferenciáink tárgyaihoz), azaz ebben az esetben csak a hipotetikus, azaz nem feltétlen felszólításoknak lenne értelmük („Létezik-e szabad akarat?”). Ezért a feltétlen felszólítások fogalma mind fenomenológiailag, mind konceptuálisan maga után vonja a libertariánus szabad akarat fogalmát. Ám nemcsak ezt: egy tanulmányomban ágostoni alapokon amellet érvelek („The Aporia of Categorical Obligations and an Augustinian Teleological Way Out of It”), hogy a feltétlen felszólítások páratlan normatív erejének a feltétele az is, hogy vágyaink metafizikai *szükségyszerűséggel* irányuljanak tárgyaikon túl a valamilyen végső, legalapvetőbb értékre (*ultimate value*). Egy rövid írásomban arra is kísérletet tettem, hogy elemezzem, hogy milyen metafizikai következményei vannak a végső, legalapvetőbb értékre és a világra tekintettel, ha ezt a legalapvetőbb értéket azonosítjuk Istennel és szabad akaratot tulajdonítunk az embereknek („A nyitott teizmus elmélete, a morális rossz és az isteni gondviselés”). Ha a legalapvetőbb értéket valóban megalapozottan lehet azonosítani Istennel, akkor az episztemikus jogokra alapozott gondolatmenet válasszal szolgálhat az Isten létezésével kapcsolatos agnoszticizmusra is (mely témát Tózsér Jánossal feltérképeztünk a „Teizmus versus agnoszticizmus” című írásban). Ez azért is lehet vallásfilozófiailag jelentős lépés, mert a mostanában divatos bayesiánus/valószínűségi alapú kísérletek Isten létezésébe vetett hit megalapozására nemcsak teológiailag, de episztemológiailag is problematikusak („Az egyszerűség: túl egyszerű és túl bonyolult: Swinburne vallásfilozófiájának tanulságai az egyszerűségről mint vallásfilozófiai vezérfonálról”, „Leegyszerűsítve: Válasz Paár Tamás és Békefi Bálint kritikáira”).

Hogy a morális felelősségbe és a libertariánus szabad akaratba vetett hit fenntartására episztemikusan fel vagyunk jogosítva, annak önmagában is legalább két szempontból nagy jelentősége van. Az egyik, hogy manapság divatossá vált tudományos elméletekre hivatkozva vonják kétségbe a libertariánus szabad akarat létezését, így például az einsteini relativitáselméletet alapul véve. Eszerint a gondolatmenet szerint nem rendelkezünk libertariánus szabad akaratval, mert illuzórikus az, hogy hatalmunkban állna egynél többféleképpen cselekedni a különböző szituációkban, mivel a múlt, a jelen és a jövő egyforma értelemben létezik, és a jövő

nem nyitott, hanem metafizikailag rögzített. Ugyan a változás belső tapasztalatának fenomenológiájára építve Inan Haydar Dániellel közösen érveltem az ellen, hogy a múltat, a jelent és a jövőt egyforma ontológiai státusszal felruházó eternalizmus) igaz legyen, lévén ha igaz volna, akkor nem volna lehetséges a változásnak az a fenomenológiai tapasztalata, amelyet átélünk („The Transcendentap Phenomenological Argument against Eternalism”); mégis fontos látni, hogy a morális felelősségbe és a szabad akaratba vetett hitre akkor is jogosultak vagyunk, ha nincsenek közvetlen tudományos bizonyítékok ezek létezésére. A másik jelentőségét az adja a morális felelősségbe és a szabad akaratba vetett hitek fenntartására való episztemikus jogosultságnak, hogy a majd mindenre kiterjedő és állandó filozófiai disszenzus erős érvet szolgáltat arra nézvést, hogy szubsztantív filozófiai vélekedéseink nem annyira az igazság megismerésére épülnek, hanem olyan faktorokra, melyeknek semmi közük ahhoz, hogy mi az igazság (karaktervonások, vágyak, neveltetés, kulturális örökség stb.). Az ún. Torzítás-érvet, ami világossá teszi, hogy a disszenzus ténye hogyan függ össze a filozófiai vélekedésekbe vetett bizalom nagymértékű csökkentésével, Tózsér Jánossal dolgoztam ki („The Biased Nature of Philosophical Beliefs in the light of Peer Disagreement”), ahogy azt is, hogy ez a probléma hogyan hathat a filozófusok önértékelésére („Epistemic Self-Esteem of Philosophers in the Face of Philosophical Disagreement”). Ha azonban episztemikusan jogosultak vagyunk a morális felelősség és a szabad akaratba vetett hit fenntartására, akkor joggal állunk ellen annak a szkeptikus követelménynek (fakadjon ez a disszenzusból vagy bárhonnán máshonnán), hogy adjuk fel ezeket a vélekedéseket. Hiszen az, hogy a disszenzusból eredő szkeptikus felszólítás olyan normatív erővel rendelkezzen, hogy muszáj legyen figyelembe venni, annak függvénye, hogy létezik-e szabad akarat és morális felelősség, vagy sem. Ha nem létezik szabad akarat és morális felelősség, akkor nem állhat fenn az a helyzet, hogy a disszenzusból eredő episztemikus kihívást mindenképpen figyelembe kell venni. Ha viszont azt gondoljuk, hogy mégis rendelkezik a disszenzusból eredő szkeptikus kihívás kellő normatív súllyal, akkor azt is kell gondolnunk, hogy létezik morális felelősség és libertáriánus szabad akarat, így inkohereus lenne a disszenzusból eredő szkeptikus kihívást és a hitekbe vetett bizalom csökkentésére vonatkozó felszólítást ezekre a hitekre is kiterjeszteni („Létezik-e szabad akarat?”). Ez a válasz választ ad a morális felelősségbe és a szabad akaratba vetett hit fenntarthatóságára annak ellenére, hogy a

vitatott vélekedéseink igazoltsága vagy racionalitása nincs közvetlen összefüggésben a morális felelősséggel vagy a szabad akaratral való rendelkezéssel („Can Free Will be the Source of Rational Philosophical Beliefs?”)

A feltétlen felszólítással összekapcsolódó libertariánus szabad akarat fogalom tehát fenomenológiai eredetű, mivel a belső tapasztalatban kapcsolódik össze elsősorban ez a libertariánus szabad akarat tapasztalata és a feltétlen felszólítások tapasztalata. Ezért ennek a fajta libertariánus szabad akarat fogalomnak a metafizikáját is elsősorban a fenomenológiára és az ahhoz kapcsolódó fogalmi elemzésekre kell építeni. Mint már említettem, ez a fajta szabad akarat és a hozzá kapcsolódó fenomenológiai tapasztalat nem fér össze az eternalista metafizikával, így ez a szabad akarat inkább prezentizmushoz kapcsolható, amely időelmélet a leginkább harmóniában van az idő fenomenológiai tapasztalatával („Létezik-e szabad akarat?”). Másrészt a döntések fenomenológiája kizárja azt, hogy a döntések csak úgy véletlenszerűen történnek, döntéshozóként tapasztaljuk önmagunkat, így a szabad akarat metafizikájának is úgy kell ábrázolniuk az ént, mint amely a döntéseket meghozza, és nem hagyja, hogy a döntések csak úgy véletlenszerűen megtörténjenek. Így a szabad akarat fenomenológiai metafizikája az ágens-okozás elméletébe torkollik bele, melyben az én mint szubsztancia hozza meg a szabad döntéseket. Azért is van szükség erre a metafizikára, mert a szabad döntések véletlenszerűségmentessége nem fér össze az objektív, metafizikailag robusztus előzetes valószínűségekkel az egyes döntési opciókat illetően és a szubsztancia-központú ágens-okozás metafizikája képes magyarázni, hogy hogyan lehetséges, hogy míg egyes véletlenszerű események rendelkeznek objektív előzetes valószínűségekkel, addig a szabad döntések nem. Ennek oka az, hogy míg az objektív előzetes valószínűségekkel rendelkező indeterminisztikus események tulajdonságokhoz kötődő oksági erőkhöz kapcsolódnak, addig az előzetes valószínűségeket nélkülöző közvetlen értelemben vett szabad döntések a racionális szubsztanciához közvetlenül kötődő oksági erejéből származik („Létezik-e szabad karat?”).

Az erős kötelességeknek és a morális felelősségnek, valamint fenomenológiai tapasztalatnak az összekötése azzal is együttjár, hogy a különleges normatív súllyal rendelkező morális kötelességek és felelősség nem tulajdoníthatóak olyan entitásoknak, melyeknek fenomenális tudatuk és tapasztalatok. Így a mesterséges intelligencia jelenlegi technológiával is

elkészíthető, fenomenológiai tudatossággal nem rendelkező típusai nem rendelkezhetnek morális felelősséggel, és legfeljebb hasznos fikció lehet úgy tenni, mintha rendelkeznének velük („Can Autonomous Agents Without Phenomenal Consciousness Be Morally Responsible?”; Miért ne tulajdonítsunk semmilyen felelősséget tudattal nem rendelkező mesterséges intelligenciának?”).

A morális felelősség és erős kötelességek összekötése a fenomenológiai tapasztalattal igazolható lehetne filozófiatörténeti alapon is. Ha találunk olyan korábbi szerzőket, akik a morális felelősség és a morális kötelességek fogalmát fenomenológiai alapokra építik, akkor egyfajta filozófiatörténeti bizonyítékot kapnánk arra, hogy létezik a morális felelősségnek és kötelességnek ilyen fogalma. Ezért többekkel, például Simon Józseffel és Kovács Dániellel (mindketten az HUN-REN BTK Filozófiai Intézetének tagjai), elkezdtem együttműködést arra vonatkozóan, hogy megtaláljam e fenomenológiai megalapozottságú fogalmak nyomát a filozófiatörténetben. Emiatt történt úgy, hogy a projekt keretén belül a saját utazásaim mellett Simon József egyik előadásához tartozó utazása is finanszírozásra került, melyben Simon József a karteziánus szabadakarat-elméletet és annak erdélyi recepcióját vizsgálta (“Die Vermittlung des Cartesianismus an ungarische Autoren durch deutsche Philosophen im 17. Jahrhundert”); valamint Kovács Dániel egy utazása is, melynek keretén belül Plótinosz értelem önkonstitúcióján alapuló autonómia fogalmát vizsgálta („Plotinus on Life, Goodness, and Unity”). Ezen előadások arra utalnak, hogy minél inkább eltávolodnak e szerzők a fenomenológiai természetű vizsgálódásoktól, annál valószínűbb, hogy kompatibilista (és nem libertáriánus) felelőség- és szabadakarat-fogalmakat használnak.

Más kutatók finanszírozására azért is nyílt lehetőség, mert egy megváltozott törvény miatt jelentősen kevesebb járulékot kellett befizetni, mint a tervezett (456.300 forinttal kevesebbet). Emellett a pénzügyi források felhasználása a tervezetthez képest annyiban módosult, hogy bár kevesebbet utaztam külföldi konferenciákra és nem szerveztem meg egy nemzetközi workshop-ot, nagyrészt a COVID jelentette nehézségek folyamányaként, az NKFI engedélyével ezek helyett jóval többet költöttem Open Access elérhetőségekre a nemzetközi tanulmányaim kapcsán, mint terveztem. A projekt meghosszabbítására azért volt szükség, mert a monográfiám kiadása is elhúzódott a tervezetthez képest, ráadásul a kiadáshoz szükséges pénzösszeg is jóval magasabb lett a tervezetnél, főként a bekövetkezett magas infláció miatt. A hosszabbítás következtében az

NKFI hozzájárulásával a megmaradt összegből még a hosszabbítás ideje alatt fizetésemet a pályázati keretből utalták. Ugyanakkor így összességében gyakorlatilag a teljes pályázati keret a kutatási program sikeres véghezvitelét segítette, és felhasználásra került.

. Bár a projekt lezárul, az itt elindított kutatási irányokat folytatom tovább. Annál is inkább, mert úgy tűnik, hogy néhány munkának már most érzékelhető hatása van. Egyik tanulmányom elkezdett nemzetközi hivatkozásokat is viszonylag rendszeresen kapni („Can Autonomous Agents Without Phenomenal Consciousness Be Morally Responsible?”), és a Paár Tamással közösen írt, a *Dialectica* című nemzetközi folyóiratban megjelenésre váró tanulmányunk nemzetközi díjazásban is részesült („Responsibility First: How to Resist Agnosticism about Moral Responsibility”). Monográfiám pedig amellet, hogy a Magyar Filozófiai Társaság Nívódíját megkapta, egy december elsején, a Humán Tudományok Kutatóházában tartandó workshop témája lesz.

Monográfia

Bernáth László: *Létezik-e szabad akarat?*. Budapest, Kalligram, (2023).

Megjelenés előtt álló tanulmányok

László Bernáth, Tamás Paár: *Responsibility First: How to Resist Agnosticism about Moral Responsibility*. *DIALECTICA* , 12 p. (2023)

László Bernáth: *The Aporia of Categorical Obligations and an Augustinian Teleological Way Out of It*. *HUNGARIAN PHILOSOPHICAL REVIEW* 67:2. (2023)

Megjelent nemzetközi tanulmányok

Bernáth László, Inan Haydar Dániel: *The Transcendental Phenomenological Argument against Eternalism*. *METAPHYSICA: INTERNATIONAL JOURNAL FOR ONTOLOGY AND METAPHYSICS*. DOI: 10.1515/mp-2021-0045 , 12 p. (2023) <http://real.mtak.hu/id/eprint/171962>

Bernáth László: Defending Libertarianism through Rethinking Responsibility for Consequences.

PHILOSOPHICAL PAPERS 50, pp 1-28. (2021) <http://real.mtak.hu/id/eprint/128223>

Bernáth László: Can Autonomous Agents Without Phenomenal Consciousness Be Morally

Responsible?. PHILOSOPHY AND TECHNOLOGY 34. (2021) <http://real.mtak.hu/id/eprint/128236>

Bernáth László; Tózsér János: The biased nature of philosophical beliefs in the light of peer

disagreement. METAPHILOSOPHY 52 (3), 363-378. (2021) <http://real.mtak.hu/id/eprint/128217>

Bernáth László: Can free will be the source of rational philosophical beliefs? In: Vizi E.

Szilveszter (szerk.); Kabai Sára Réka (szerk.); Kenéz Gabriella (szerk.); Moravcsik-Nagy Flóra (szerk.); Nagy Alexandra Hortenzia (szerk.): Hit, tudomány és társadalom = Faith, Science and Community. Budapest: Szent István Társulat, pp 337-347.

(2021) <http://real.mtak.hu/id/eprint/128251>

Bernáth László: Blame and Fault: Toward a New Conative Theory of Blame. DISPUTATIO:

REVISTA SEMESTRAL DE FILOSOFIA ANALITICA 12 (59), pp 371-394.

(2020) <http://real.mtak.hu/id/eprint/128219>

Bernáth László; Tózsér János: The Epistemic Self-Esteem of Philosophers in the Face of

Philosophical Disagreement. HUMAN AFFAIRS 30(3), pp. 328-342. (2020) <http://real.mtak.hu/id/eprint/114522>

Magyar nyelvű tanulmányok

Bernáth László: Fizikalizmus, szabad akarat és moralitás. MAGYAR FILOZÓFIAI SZEMLE

66 : 3 pp. 86-109. , 12 p. (2022) <http://real.mtak.hu/id/eprint/173374>

Bernáth László: Miért ne tulajdonítsunk semmilyen felelősséget tudattal nem rendelkező

mesterséges intelligenciának?. MAGYAR FILOZÓFIAI SZEMLE 66 : 4 pp. 35-53. , 19 p. (2022) <http://real.mtak.hu/id/eprint/173375>

Bernáth László: A felelősség fogalmai. In: Daróczi Enikő, Laczkó Sándor (szerk.): *Lábjegyzetek Platónhoz: A felelősség*. Szeged, Pro Philosophia Szegediensi Alapítvány – Magyar Filozófiai Társaság – Státus Kiadó pp. 358–377. 19 p. (2022) <http://real.mtak.hu/id/eprint/171967>

Bernáth László: Az egyszerűség: túl egyszerű és túl bonyolult.: Swinburne vallásfilozófiájának tanulságai az egyszerűségről mint vallásfilozófiai vezérfonálról. *VIGÍLIA* 87 : 2, 152–156. (2022) Megjegyzés: <http://real.mtak.hu/id/eprint/136708>

Bernáth László: Leegyszerűsítve: Válasz Paár Tamás és Békefi Bálint kritikáira. *VIGÍLIA* 87: 8, 688–692. (2022) <http://real.mtak.hu/id/eprint/146755>

Bernáth László: A nyitott teizmus elmélete, a morális rossz, és az isteni gondviselés. *PANNONHALMI SZEMLE* 2020/3, pp. 60-69. (2020) <http://real.mtak.hu/id/eprint/114656>

Projekthez kapcsolódó ismeretterjesztő írások

Bernáth László – Tőzsér János (2022): Teizmus vs Ateizmus. *VIGÍLIA* 87: 4, 317–325. <http://real.mtak.hu/id/eprint/146756>

Megjelenés előtt álló szerkesztett nemzetközi különszámok

László Bernáth - Dániel Kodaj (eds.): Teleology. *Hungarian Philosophical Review* 67:2. (2023)

László Bernáth - Dániel Kodaj (eds.): Resuscitating Teleology. *Synthese* 203. (2024)

Megjelenés előtt álló magyar különszám

Bernáth László – Bene László – Borbély Gábor – Szalai Judit (szerk.): Tudás és tekintély. *MAGYAR FILOZÓFIAI SZEMLE* 67 : 1. (2023)

Elnyert díjak

A Magyar Filozófiai Társaság Nívódíja a *Létezik-e szabad akarat?* című monográfiáért. (2023)

Első díj az „Oxford University Essay Competition for Central and Eastern European Perspectives on Science, Theology and Philosophy” című esszépályázaton a Paár Tamással közösen írt „Responsibility First” című tanulmányért. (2021)

Előadások

Bernáth László: Mesterséges intelligencia és morális fikcionalizmus. Budapest, HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont. 2023.11.10.

Bernáth László: Isten szeretete és akaratszabadsága. Budapest, PPKE JÁK, 2023. 03. 10.

Bernáth László: Mikor mondjunk ellent episztemikus feljebbvalóinknak?. *Tudás, tekintély, tekintélyrombolás*. Budapest, ELTE BTK, 2023. 09. 29.

László Bernáth – Tamás Paár: Responsibility First: How to resist agnosticism about non-naturalistic free will and moral responsibility. *Naturalism and the Religious Worldview*, Oxford University, Trogir (Croatia), 2022.09.05.

Bernáth László: Miért nem értenek a filozófusok egyet abban, hogy van-e morális felelősségünk egy determinisztikus világban?. *Lábjágyzetek Platónhoz: A felelősség*, Szegedi Tudományegyetem, 2022. 05. 12.

László Bernáth – Haydar Dániel Inan: The Transcendental Phenomenological Argument against Eternalism. *Logic and Philosophy of Science Seminar*, ELTE BTK (online), 2022. 02. 25.

Bernáth László: A felelősség paradoxona. *Filozófia Tanári Konferencia – 2021*, ELTE BTK, 2021. 11. 20.

Bernáth László: A kereszténység ismeretelméleti problémája. *A keresztény filozófia fogalma – történeti és szisztematikus elemzések*, PPKE HTK, 2021.11.19.

Bernáth László: Fizikalizmus és moralitás. *Fizikalizmus workshop*, BTK HTK, 2021. 11. 08.

Bernáth László: Természeti teológia és nézetkülönbségek. *Természeti teológia: Szisztematikus és történeti megközelítések*. KRE HTK, 2022. 06. 04.

László Bernáth: „The Right to Believe in the Teleology of Man” (online előadás). *New Work on the Metaphysics of Teleology online seminar series*, CEU–Templeton, 2021. 04. 15.

Bernáth László: „Érdeemes lehet-e gépeknek morális felelősséget tulajdonítani?” *Társadalom, felelősség, konzekvenciák* (online workshop). BTK Filozófiai Intézet, BME Szociológia és Kommunikáció Tanszék, a Szavak és Tettek Műhely, 2021. 04. 26.

Bernáth László: „Rendelkezhetnek-e autonóm gépek morális felelősséggel fenomenális tudatosság nélkül?” (online előadás). *BTK Filozófiai Intézet szemináriumsorozata*, BTK, 2021.02.16.

Bernáth László – Réz Anna: „Morális felelősség, érdem és kontroll. A morális felelősség metafizikája.” (online előadás). *Filozófiai Könyvviták*, Wesley Főiskola, 2021.06.26.

Viták, kerekasztal-beszélgetések

„Szájensz Szeánsz: A Nagy Szabad Akarat Vita” - Bernáth László és Márton Miklós vitája.

Aurora, Budapest, 2021.10. 07.

Bernáth László – Szalai Miklós: Vita Isten létezéséről. 2021. 12. 04.

Bernáth László – Ritter Dávid – Réz Anna (moderátor): Vita a lélekről. Budapest, Kelet Kávézó, 2022. 10.24.

Bernáth László – Gyenis Balázs: Vita az időről. Budapest, Auróra, 2023. 2023.04.20.

Konferenciaszervezés:

Természeti teológia és nézetkülönbségek. *Természeti teológia: Szisztematikus és történeti megközelítések*. KRE HTK, 2022. 06. 04. (Szervezők: Bernáth László és Nagy Gergely).

Bernáth László – Bárány Tibor: *Társadalom, felelősség, konzekvenciák* (online workshop). BTK Filozófiai Intézet, BME Szociológia és Kommunikáció Tanszék, a Szavak és Tettek Műhely, 2021. 04. 26.

Rádió adások

Bernáth László – Márton Miklós – Sutyák Tibor – Tőzsér János: „Amiről nem lehet beszélni...” – Morális szerencse. 2023.05.15.

Bernáth László – Komlósi Andrea – Márton Miklós – Sutyák Tibor – Tőzsér János: „Amiről nem lehet beszélni...”: Morális relativizmus. 2023. 06. 26.

Bernáth László – Márton Miklós – Sutyák Tibor – Tőzsér János: „Amiről nem lehet beszélni...”: Theseus és az ő hajója. 2023. 07. 24.

Bernáth László – Márton Miklós – Sutyák Tibor – Tőzsér János: „Amiről nem lehet beszélni...”: Kell-e félnünk a haláltól - első rész. 2023. 08.21.

Bernáth László – Márton Miklós – Sutyák Tibor – Tőzsér János: „Amiről nem lehet beszélni...”: Kell-e félnünk a haláltól - második rész. 2023. 09. 18.

Könyvbemutató

Bernáth László – Hankovszky Tamás: Szerző a sorok mögött – Bernáth Lászlóval új könyve apropóján Hankovszky Tamás beszélget. Budapest, PPKE BTK, 2023. 10. 11.

Bernáth László

HUN-REN BTK Filozófiai Intézet

Tudományos munkatárs